ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

Ділова думка

2021

Оцінки: 2 квартал
Очікування: 3 квартал

ЩОКВАРТАЛЬНА ОЦІНКА ДІЛОВОГО КЛІМАТУ

Аналітичний звіт за результатами опитування керівників промислових підприємств в Україні

Квартальне опитування підприємств

Вересень 2021

№3 (76)

Головне: Ділова активність підприємств зростала на фоні двох протилежних тенденцій — зменшення невизначеності, з одного боку, але погіршення як оцінки ділового середовища, так й очікувань щодо майбутніх змін середовища, з іншого. Виробничі очікування в тримісячній перспективі позитивні. Підприємства очікують зростання цін. Третій квартал поспіль зростає оцінка економічної політики уряду, хоча «песимісти» все ще домінують над «оптимістами». Вплив COVID-19 продовжує бути основною перешкодою розвитку виробництва.

Панель з 300 підприємств обробної промисловості використовується для моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи підприємств.

У цьому випуску представлені результати опитування, яке проводилось з 16 липня по 6 серпня 2021-го року

Показники стосуються: Q2' 2021 до Q1' 2021

Очікування стосуються: Q2' 2021 до Q3' 2021

Діловий клімат: оцінка за липень-серпень 2021 року, очікування на 6 місяців

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві: оцінка за травень-червень 2021 року очікування на 6 місяців

На графіках показники марковано останнім місяцем збору даних.

В тексті в розділах загальних показників використовуються місяці збору даних (липень 2021 порівнюється з квітнем 2021 року), а розділах, що описують виробничі та фінансові показники дані липня 2021 року маркуються II-м кварталом 2021 року, а квітня 2021 року — I-м кварталом 2021 року.

Загальні показники ділового клімату та кон'юнктури:

- Значення Агрегованого показника перспектив промисловості (ІЕД Індикатор перспектив промисловості) у липні 2021 в порівнянні до квітня зросло, хоча і залишається від'ємним (було -0,08, стало -0,04).
- У липні 2021 значення Індексу поточної фінансово-економічної ситуації (ділової активності) збільшилось більше ніж 1,5 рази, хоча й залишається від'ємним (з -0,24 до -0,15).
- Значення Індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації збільшується третій квартал поспіль та становить 0,01 (у квітні 2021 року було -0,02).

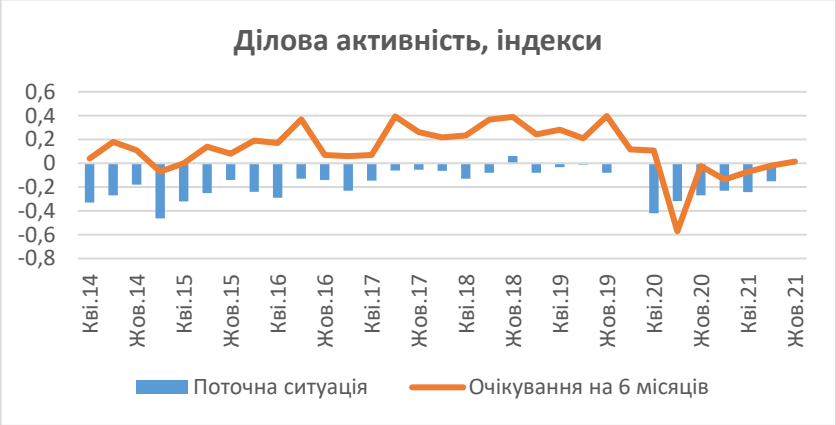

- Значення Індексу стану ділового середовища після збільшення два квартали поспіль, зменшилось та становить -0,28 (-0,26 у квітні).
- Індекс очікуваних змін ділового середовища у липні порівняно до квітня зменшився більше ніж в 2 рази — з -0,09 до -0,23.

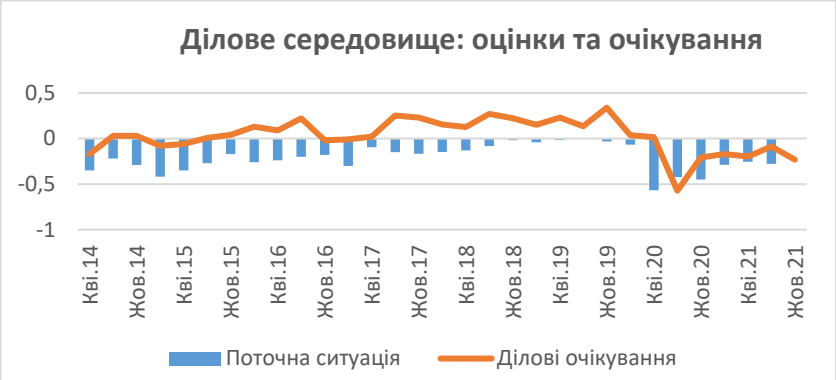

- Регуляторний клімат залишається на 6-тій сходинці рейтингу перешкод зростанню виробництва, який складається з 17 перешкод

Автори:
Оксана Кузяків
Анастасія Гулік

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01054 Київ
Тел. (+38044) 278-63-42/60
Факс (+38044) 278-63-36
E-mail: institute@ier.kyiv.ua
http:/www.ier.com.ua

- Карантинні обмеження через COVID-19 залишаються основною перешкодою зростанню виробництва, хоча значення і зменшилось майже на 8 в.п.

Виробництво:

- Значення Індексу змін виробництва за II-й квартал 2021 року значно збільшилось, хоча все ще є від'ємним та становить –0,05 (було -0,16).
- Значення індексу очікуваних змін виробництва на II-й квартал 2021 також значно збільшилось та становить 0,17 (0,03 у попередньому кварталі).

Попит:

- Індекс змін внутрішнього попиту суттєво впав (з -0,02 в I-му кварталі до -0,17 в II-му).
- Водночас очікування щодо внутрішнього попиту на III-й квартал покращились. Значення індексу очікуваних змін внутрішнього попиту істотно збільшилось з 0,03 до 0,14.

Зайнятість та ринок праці:

- Значення індексу змін зайнятості у II-му кварталі зменшилось та продовжує бути від'ємним (стало -0,17, було -0,12).
- На ринку праці труднощі з пошуком робочої сили зросли як для кваліфікованих працівників так і для некваліфікованих працівників (значення індексу труднощів збільшилось відповідно з 0,30 до 0,39 та з 0,10 до 0,26).

Ціни:

- У II-му кварталі порівняно до I-го кварталу індекс змін цін реалізації значно зменшився, з 0,43 до 0,29. А індекс змін цін сировини зменшився в менших масштабах — з 0,52 до 0,49.
- Індекс очікуваних змін ціни сировини та матеріалів збільшився з 0,30 до 0,47, тоді як індекс очікуваних цін реалізації збільшився втричі, з 0,14 до 0,42.

Загальні показники

Агрегований показник перспектив промисловості (АППП)

Значення Агрегованого показника перспектив промисловості у липні 2021 порівняно до квітня 2021 хоча і продовжує бути від'ємним, збільшилось вдвічі, з -0,08 до -0,04.

Ці динаміка значення АППП зумовлена позитивними змінами двох з трьох його складових: (1) виробничі очікування в наступні 3-4 місяці істотно покращились, до 0,17 (було 0,03 у квітні 2021), (2) оцінки портфелю нових замовлень також стали краще—хоча зростання тут менш істотно, з -0,36 до -0,33. А от — (3) оцінки запасів готової продукції — збільшились з -0,08 у квітні до -0,03 у липні 2021 року, що означає проблеми з попитом.

Агрегований показник перспектив промисловості

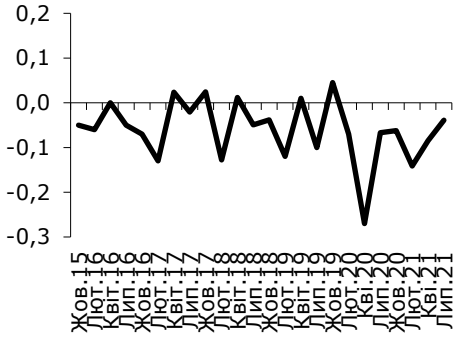

Фінансово-економічна ситуація на підприємствах

Оцінка фінансово-економічної ситуації

У липні 2021 року значення Індексу поточної фінансово-економічної ситуації на підприємстві збільшилось на 9 в.п, хоча і залишається від'ємним та становить -0,15 (було -0,24). Частка тих, хто негативно оцінює фінансово-економічну ситуацію з зменшилась з 32,2% у квітні до 23,5% у липні; тоді як частка тих, хто дає позитивні оцінки майже не змінилась та становить 5,7% (було 5,6%). Водночас частка тих, хто не відчув змін збільшилась з 62,2% до 70,9%.

Фінансово-економічна ситуація на підприємстві

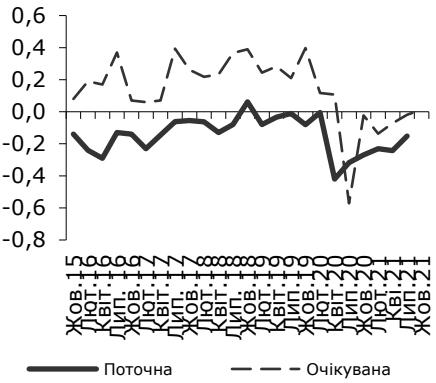

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації на підприємстві

У липні очікування менеджерів щодо фінансово-економічної ситуації підприємства на наступні шість місяців продовжують поступово покращуватись, а індекс очікуваних змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві у липні змінив знак на додатній та становить 0,01 (було -0,02). Це відбулося за рахунок зменшення частики «песимістів» — з 17,0% до 14,4%. Частка «оптимістів» при цьому майже не змінилась та становить 16,5% (було 16,4%). Відповідно частка тих, хто не очікує ніяких змін, збільшилась з 66,7% до 69,1%.

Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації для підприємств різних розмірів та галузей

Малий бізнес має суттєво гірші очікування ніж великий. У липні 2021 року порівняно до квітня значення Індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації зменшилось для малих з -0,06 до -0,15, та збільшилось для середніх підприємств з 0,05 до 0,07, та для великих з нуля до 0,07.

Значення індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації є різним для галузей промисловості. Найвищим є значення для деревообробної промисловості 0,2 (було 0,11). Найнижчим показник очікувань залишається для важкої промисловості, де значення збільшилось з -0,25 до -0,06; а також харчової промисловості, де значення зменшилось з 0,04 до -0,06.

Рівень невизначеності щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві в піврічній перспективі

Частка керівників підприємств, які не змогли дати прогноз на наступні півроку істотно зменшилась. У липні 2021 року показник становить 15,4% (22,4% у квітні).

Рівень невизначеності щодо очікуваних змін фінансової ситуації, %

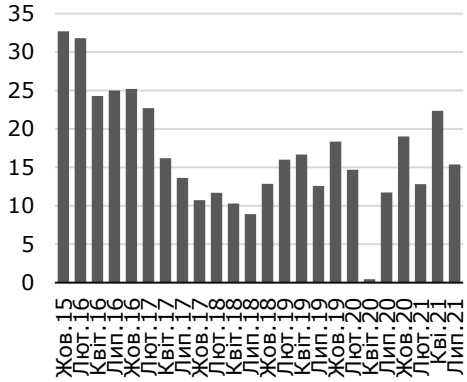

Ділові очікування у довгостроковій (2 роки) перспективі.

Показник ділових очікувань у довгостроковій перспективі у липні 2021 року збільшується третій квартал поспіль та становить 0,19 (у квітні було 0,14, та 0,11 у лютому 2021 року). Частка тих керівників підприємств, які планують збільшувати активність збільшилась з 22,6% до 26,97%. При цьому, частка тих, хто планує зменшувати активність майже не змінилась та становить 8,43% (було 8,42%). Водночас з 68,9% до 64,61% зменшилась

частка тих, хто планує залишитись на поточному рівні. Варто зазначити, що частка тих, кому важко було зробити прогнози на майбутнє збільшилась до 21,37% з 7,59% минулого кварталу.

Варто зазначити, що показник ділових очікувань у довгостроковій перспективі відрізняється для підприємств різного розміру. Якщо минулого кварталу серед малих підприємств була однакова кількість тих, хто збирався збільшувати, або зменшувати обсяги виробництва (по 18,7%), то у II-му кварталі частка тих, хто планує скорочення виробництва зменшилась до 15,1%, а частка тих, хто планує збільшувати обсяги зменшилась до 12,3%. Відповідно з 62,7% до 72,6% збільшилась частка тих, хто не планує жодних змін. Серед середніх за розміром підприємств з 20,8% до 33,9% збільшилась частка тих, хто планує збільшувати виробництво, та з 1,4% до 4,8% збільшився відсоток тих, хто планує зменшувати обсяги. З 77,8% до 61,3% зменшилась частка тих, хто не планує ніяких змін. Частка великих підприємств, де планується зменшення виробництва не змінилась та становить 2,3%, водночас відсоток тих підприємств, де планується збільшення обсягів виробництва збільшився з 32,6% до 41,9%. Відсоток підприємств, де не планується жодних змін зменшився з 65,1% до 55,8%.

Оцінки ділової активності у дворічній перспективі

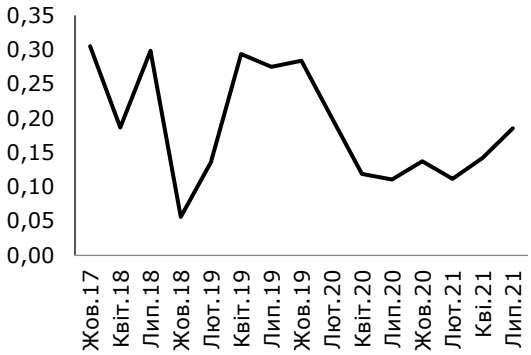

Діловий клімат

Оцінка ділового середовища

Значення Індексу поточного стану ділового середовища у липні 2021 року трохи зменшилось та становить -0,28, (було -0,26 у квітні). Це відбулося через зміни серед «оптимістів» та «песимістів». Частка керівників підприємств, які вважають ділове середовище поганим, збільшилась з 32,2% у квітні до 34,4% у липні. Частка тих, хто вважає ділове середовище хорошим, збільшилась з 4,7% до 6,6%. При цьому частка тих, хто оцінює ділове середовище нейтрально зменшилась з 63,1% до 59,0%.

Порівнюючи значення індексу у липні 2021 року з липнем 2020 спостерігаємо суттєве покращення. Рік назад Індекс поточного стану ділового середовища дорівнював -0,42. Частка «песимістів» тоді становила 45,5%, тоді як частка «оптимістів» була лише 2,5%, а нейтрально оцінювали ділове середовище 52,0% опитаних.

Індекси ділового середовища

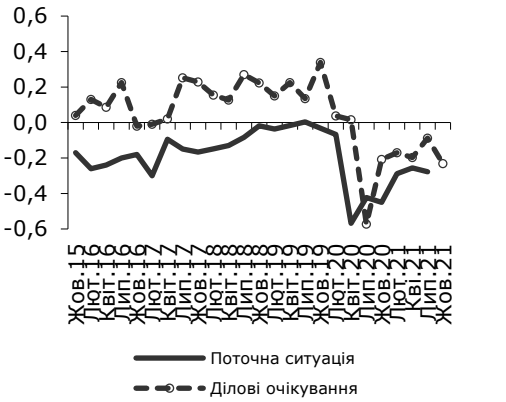

Очікувані зміни ділового середовища

У липні 2021 року значення Індексу очікуваних змін ділового середовища різко погіршилось та становить -0,23, що є значно нижчим показником, ніж було у квітні (-0,09). Частка тих, хто очікує погіршення, збільшилась з 20,6% до 34,8%. Тоді як частка «оптимістів» зменшилась з 12,4% до 11,8%. Частка тих, хто не очікує жодних змін, зменшилась з 67,1% до 53,5%.

Рівень невизначеності щодо очікуваних змін ділового середовища, %

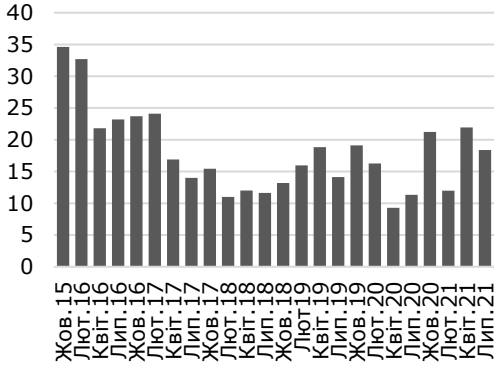

Очікувані зміни ділового середовища для підприємств різних розмірів та галузей

Значення Індексу очікуваних змін ділового середовища відрізняється для підприємств різних за розміром. Якщо у квітні значення Індексу очікуваних змін фінансово-економічної ситуації, для середніх за розміром підприємств дорівнювало нулю, то у липні воно зменшилось до -0,24. Для малих та великих підприємств показник продовжує залишатись від'ємним та становить -0,23 та -0,21 відповідно (у квітні було -0,17 та -0,06).

В галузевому розрізі найбільше значення індексу очікуваних змін ділового середовища є для деревообробної промисловості, і воно ж є єдиним додатнім та становить 0,3 (-0,11 минулого кварталу). Найменшим значення є для поліграфічної промисловості та становить -0,53 (було -0,14).

Рівень невизначеності щодо змін ділового середовища в піврічній перспективі

Частка респондентів, які не змогли дати відповідь на питання щодо змін ділового середовища через шість місяців, зменшилась з 21,9% у квітні до 18,4% у липні.

Регуляторний клімат

У липні 2021 року композитний показник «Регуляторний клімат» як перешкода до зростання виробництва продовжує залишатись на 6-ій сходинці у рейтингу перешкод. При цьому його абсолютне значення зменшилось майже на 7 в.п., з 43,5% у квітні до 36,8% у липні.

Варто зазначити, що у липні зменшилось значення всіх трьох складових показника. Значення складової «Високий регуляторний тиск» зменшилось на 5 в.п., з 30,4% у квітні до 25,5% у липні. Складова «Зміни в економічному законодавстві» зменшилась майже на 10 в.п. — з 30,0% до 20,1% а складова «Корупція» зменшилась найбільше — з 27,4% у квітні до 15,0% у липні 2021 року.

Детальніше про перешкоди див. ПЕРЕШКОДИ ЗРОСТАННЯ ВИРОБНИЦТВА.

Композитний показник «несприятливий регуляторний клімат» має різні значення для підприємств різних розмірів. Якщо два квартали поспіль найбільшим значення даного показника було для малих підприємств, то у липні найбільшим значення стало для великих підприємств, і показник збільшився з 37,3% до 41,5%. Водночас, для малих підприємств значення зменшилось з 48,0% до 38,9%, а для середніх підприємств значення зменшилось з 42,0% у квітні до 31,4% у липні 2021 року.

Для малих підприємств зменшилось значення всіх трьох складових, зокрема, «високий регуляторний тиск» зменшився з 35,7% до 32,2%; «часті зміни в економічному законодавстві» — з 36,7% до 27,4%; та «корупція» — з 37,8% до 26,3%.

Для середніх підприємств, як і для малих зменшилось значення всіх трьох складових. Найбільшою мірою зменшився показник «високий регуляторний тиск» — з 28,4% до 20,9%, а також «часті зміни в економічному законодавстві», — з 25,0% до 15,1%. Найменш важливою є складова «Корупція», де значення зменшилось найбільше, з 20,5% до 5,8%.

Для великих підприємств, значення одного показника — «високий регуляторний тиск» — збільшилось — з 23,5% до 35,8%. А значення двох інших складових зменшилось. «Часті зміни в економічному законодавстві» — з 25,5% до 15,1%, а «корупція» - з 19,6% до 9,4%.

Регуляторний клімат для підприємств різних розмірів,% опитаних

	До 50 чол.		51-250 чол.		251 і більше чол.	
	I кв	II кв	I кв	II кв	I кв	II кв
Несприятливий регуляторний клімат:	48,0	38,9	42,0	31,4	37,3	41,5
Високий регуляторний тиск	35,7	23,2	28,4	20,9	23,5	35,8
Часті зміни економічного законодавства	36,7	27,4	25,0	15,1	25,5	15,1
Корупція	37,8	26,3	20,5	5,8	19,6	9,4

Оцінка економічної політики Уряду

Оцінка економічної політики Уряду за минулі три місяці за п'ятибальною шкалою збільшується третій квартал поспіль, та становить 2,57 у липні 2021 року (2,29 у квітні та 2,18 у лютому). При цьому значення зрівнялось з показником дворічної давнини, повернувшись до показника липня 2019 року.

У відсотковому розподілі частка тих, хто позитивно оцінює діяльність Уряду збільшилась з 6,36% до 7,36%, тоді як частка тих, хто дає негативні оцінки зменшилась майже вдвічі, з 53,81% до 35,93%. При цьому, частка тих, хто вагався з відповіддю, значно збільшилась та становить 56,71% (було 39,83%)

Оцінка дій Уряду

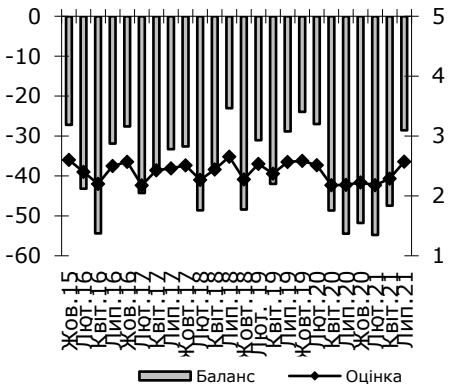

Клімат на ринку запозичень

У липні 2021 року в порівнянні до квітня збільшилась готовність підприємств брати короткострокові кредити (з 29,0% до 32,5%), та зменшилась готовність брати довгострокові кредити (з 31,5% до 28,5%).

При цьому зменшились оцінки готовності банків надавати як короткострокові (з 75,5% до 69,7%), так і довгострокові кредити (з 70,3% до 68,0%).

Клімат ринку запозичень

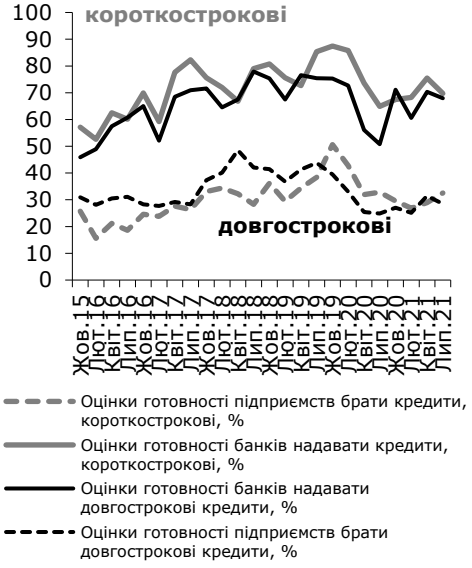

ВИРОБНИЧІ ПОКАЗНИКИ

Виробництво

Зміни до попереднього кварталу. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА у II-му кварталі 2021 року в порівнянні до I-го кварталу 2021 року, істотно збільшилось, хоча і залишається від'ємним та становить -0,05 (було -0,16). З 25,0% до 18,9% зменшилась частка тих підприємств, де обсяги виробництва падали, та з 7,8% до 12,4% збільшилась частка підприємств, де темпи виробництва зростали. Водночас частка тих, де нічого не змінилось збільшилась з 67,2% до 68,7%.

Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА суттєво залежить від розміру підприємств. Якщо в I-му кварталі 2021 року показник для всіх підприємств незалежно від розміру був від'ємним, то у II-му кварталі є як від'ємні так й додатні значення. Найвищим індекс є для нижнього сегменту великих підприємств (251-500 працівників) — 0,17. Значення показника тут суттєво зросло та змінило знак (в I-му кварталі було -0,20). Для середнього сегменту великих підприємств (501-1000 працівників) значення дорівнює нулю (було -0,29). Найнижчим показник залишається для верхнього сегменту великих підприємств (1000+ працівників), хоча значення показника тут дещо збільшилось з -0,24 до -0,21. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА для малих підприємств є також від'ємним, але дещо більшим ніж минулого разу (значення збільшилось з -0,18 до -0,15). Показник для середніх підприємств також від'ємний, але близький до зміни знаку та збільшився суттєво, з -0,13 до -0,02.

ІНДЕКС ЗМІН ВИРОБНИЦТВА та його динаміка відрізняються також для підприємств різних галузей. Найвищим залишився показник деревообробної промисловості, хоча показник зменшився з 0,11 до нуля. Найнижчим є показник поліграфічної галузі, де значення дорівнює -0,11 (показник збільшився з -0,29 минулого кварталу).

Очікування на наступний квартал. Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВИРОБНИЦТВА продовжило збільшуватись та становить 0,17. (було 0,03 у I-му кварталі 2021 року та -0,09 у IV-му кварталі 2020 року). Зокрема, частка тих, хто планує зростання виробництва збільшилась з 16,5% до 21,3%, тоді як частка тих, хто планує зменшувати обсяги виробництва зменшилась з 16,1% до 8,9%. Частка тих підприємств, де не очікується ніяких змін збільшилась з 67,4% до 69,8%.

Очікування щодо виробництва та їх динаміка є різними в залежності від розміру підприємств. Найвищими, очікування є для середнього сегменту великих підприємств (501-1000 працівників) де показник збільшився з 0,07 до 0,43. Найнижчим значення є для малих (до 50 працівників) підприємств, і показник не змінився з минулого кварталу та становить -0,02 (що є єдиним від'ємним значенням).

Очікування підприємств щодо обсягів виробництва та їх динаміка відрізняються в залежності від галузі промисловості. Найвищим значення є для деревообробної промисловості та становить 0,30 (0,11 минулого кварталу). Найнижчим, як і минулого кварталу є значення для поліграфії та становить 0,04 (було -0,32).

Індекси виробництва

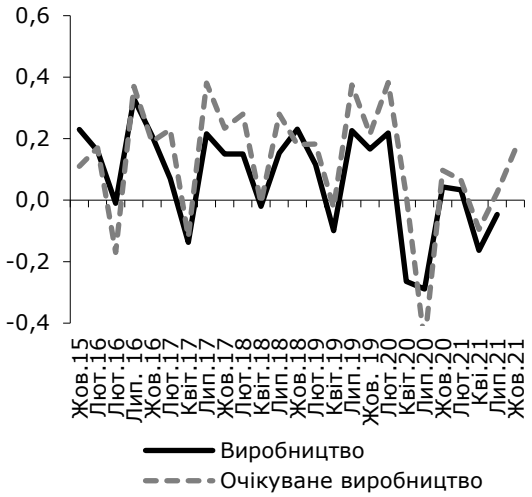

Індекси експорту

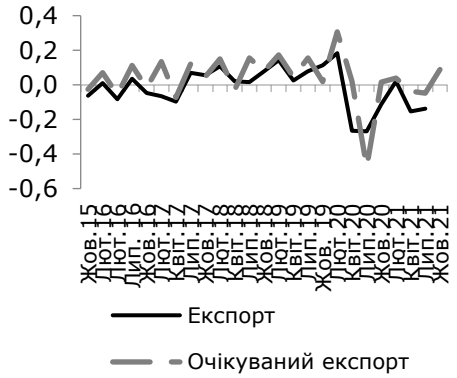

Внутрішній попит

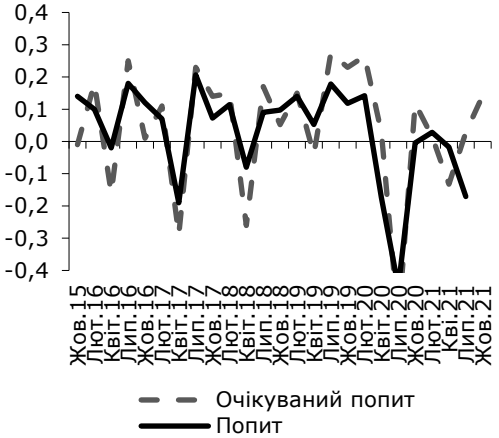

Експорт

Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЕКСПОРТУ у II-му кварталі порівняно до I-го кварталу 2021 року майже не змінилось та становить -0,14 (було -0,15). З 6,8% до 7,0% зросла частка підприємств, які вказали на збільшення експорту. Водночас, частка тих підприємств, де експорт скоротився зменшилась з 27,7% до 24,2% за поточний період. Частка тих підприємств, що не відчули ніяких змін збільшилась з 65,5% до 68,8%.

Значення індексу істотно відрізняється в залежності від розміру підприємства, хоча є від'ємним для всіх груп за розміром. Найнижчим значення є для великих (1000+ працівників) та середніх за розміром підприємств (51-250 працівників та

становить -0,29 та -0,26 (-0,45 та -0,26 відповідно у І-му кварталі). Значення для нижнього сегменту великих підприємств (251-500 працівників) становить -0,14 (показник збільшився вдвічі, з -0,33). Та найвищим значення є для малих (до 50 працівників) підприємств, де показник збільшився з -0,12 до -0,08 та середнього сегменту великих підприємств (501-1000 працівників, де показник збільшився з -0,45 до -0,07).

Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЕКСПОРТУ збільшилось, змінило знак на додатній та становить 0,09 (було -0,05). Частка тих керівників підприємств, що очікують збільшення експорту збільшилась з 11,0% до 17,2% тоді як частка керівників підприємств, що очікують на зменшення експорту зменшилась з 18,6% до 6,4%. Водночас частка тих, що не очікує жодних змін збільшилась з 70,3% до 76,4%.

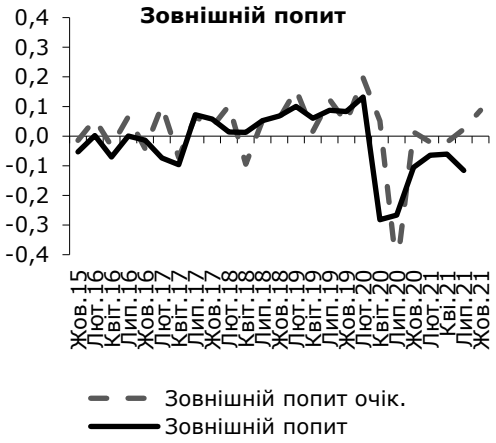

Реалізація, попит, нові замовлення

Внутрішній попит. ІНДЕКС ЗМІН ВНУТРІШНЬОГО ПОПИТУ У II-му кварталі 2021 року продовжив зменшуватись та становить -0,17 (-0,02 у І-му кварталі та було 0,03 у IV-му кварталі 2020 року). Зменшилась вдвічі частка тих, хто повідомив про зростання попиту з 21,9% до 10,8% тоді як частка тих, хто вказав на зменшення попиту збільшилась з 26,2% до 29,3%. Частка тих, хто не відчув жодних змін, збільшилась з 51,9% до 59,9%.

Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ВНУТРІШНЬОГО ПОПИТУ при цьому продовжило збільшуватись та становить 0,14 (було 0,03). У II-му кварталі 2021 року частка тих, хто очікує на підвищення попиту збільшилась з 21,3% до 24,5%, тоді як частка «песимістів» зменшилась з 19,1% до 12,9%. Частка ж тих, хто не очікує ніяких змін у попиті збільшилась з 59,6% до 62,7%.

Зовнішній попит. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗОВНІШНЬОГО ПОПИТУ у II-му кварталі порівняно до І-го кварталу 2021 року зменшилось вдвічі та становить -0,12 (два квартали поспіль значення становило -0,06). Частка тих, хто відчув зростання попиту зменшилась з 12,1% до 8,2%; тоді як частка тих, хто відчув зниження попиту, майже не змінилась та становить 23,3% (було 23,5%). 68,6% опитаних не відчули змін зовнішнього попиту, що більше, ніж було в попередньому кварталі (64,4%).

Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗОВНІШНЬОГО ПОПИТУ при цьому продовжило збільшуватись та становить 0,09 (було 0,02). Зміни в складових індексу такі — частка «оптимістів», які очікують зростання зовнішнього попиту у наступні три місяці, дещо збільшилась, з 13,1% до 17,6%, тоді як відсоток «песимістів», які вважають, що попит зменшиться, скоротився з 10,0% до 6,3%. Частка тих, хто вважає, що нічого не зміниться, майже не змінилась та становить 76,1% (було 76,4% минулого кварталу).

Очікування щодо зовнішнього попиту та його динаміка залежить від розміру підприємства. Найнижчим, як і минулого кварталу, є показник великих підприємств (1000+ працівників) – хоча значення і збільшилось з -0,06 до 0,08. Найвищим значення цього індексу є для середнього сегменту великих підприємств (501 працівників) та становить 0,23 (0,08 минулого кварталу).

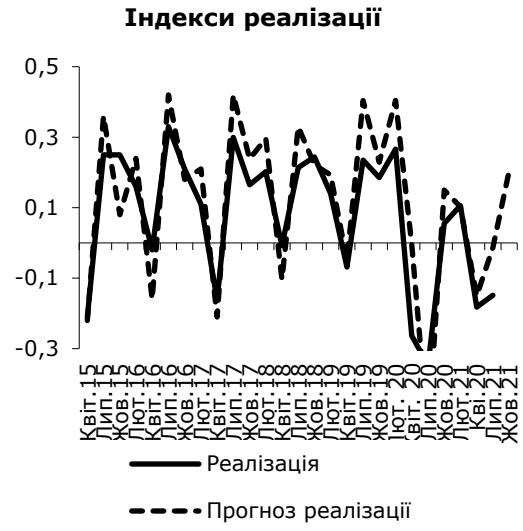

Продаж (реалізація). Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ПРОДАЖІВ у II-му кварталі незначним чином збільшилось та становить -0,15 (було -0,18). Це відбулося за рахунок збільшення частки підприємств, де зафіксоване збільшення обсягів реалізації (з 12,1% до 14,6%). Водночас, частка тих, де обсяги реалізації скорочувалися зменшилась з 33,6% до 31,3%. Відсоток тих, хто не відчув жодних змін зменшився з 56,8% до 54,1%.

Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРОДАЖІВ в порівнянні з минулим кварталом продовжило збільшуватись, змінило знак на додатній і становить 0,20 (було -0,01). Відсоток керівників підприємств, котрі очікують на збільшення обсягів реалізації, збільшився з 19,2% до 28,2%. Водночас, відсоток тих, хто очікує на зменшення обсягів реалізації, зменшився з 24,0% до 10,1%. Частка тих

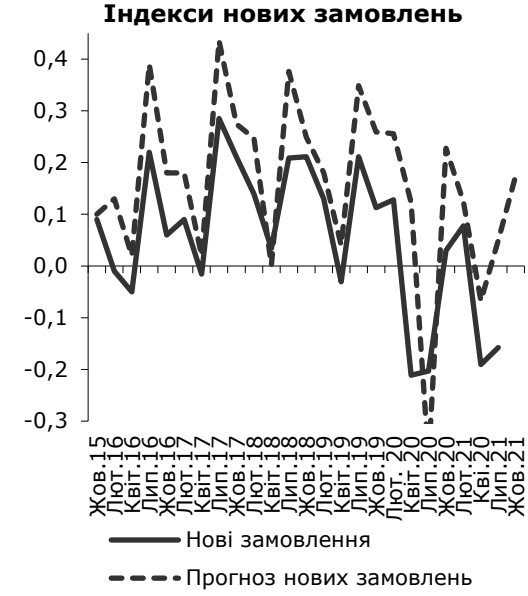

керівників підприємств, хто не очікує жодних змін, збільшилась та становить 61,7% (було 56,8%).

Нові замовлення. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ у ІІ-му кварталі дещо збільшилось та становить -0,16 (було -0,19). Частка керівників, які повідомили про збільшення замовлень, збільшилась майже вдвічі, з 8,6% до 15,0%. Тоді як частка керівників підприємств, що вказали на скорочення кількості нових замовлень, збільшилась менш істотно з 30,6% до 31,3%. Водночас частка тих, керівників підприємств, для кого нічого не змінилось зменшилась з 60,8% до 53,7%.

У ІІ-му кварталі 2021 року частка тих підприємств, у яких немає портфелю замовлень, продовжила знижуватись та становить 6,4% (було 13,8%).

Немає портфелю замовлень, % підприємств

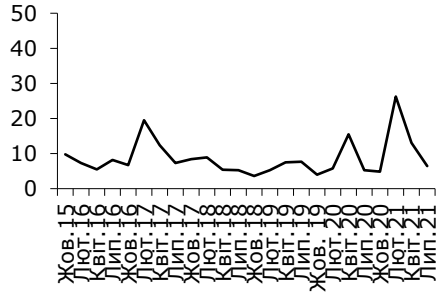

У ІІ-му кварталі значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН НОВИХ ЗАМОВЛЕНЬ на наступний суттєво зросло та становить 0,18 (було 0,05 минулого кварталу). Це відбулося через збільшення частки, хто очікує на зростання кількості нових замовлень з 19,1% до 24,9%. Та, паралельно, скорочення частки тих, хто очікує на зменшення нових замовлень з 16,0% до 6,5%. Частка тих, хто вважає, що ситуація не зміниться збільшилась та становить 68,7% (в попередньому кварталі було 64,9%).

Зайнятість та ринок праці

Зайнятість. Темпи падіння зайнятості пришвидшились. Значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ у ІІ-му кварталі 2021 року становить -0,17 (-0,12 у І-му кварталі та -0,10 у IV-му кварталі 2020 року).

Частка тих, хто вказав на зростання кількості працюючих на підприємстві, незначним чином збільшилась з 3,9% у І-му кварталі 2021 року до 5,6% у ІІ-му кварталі. В свою чергу, частка тих, хто вказав на зменшення зайнятості збільшилась з 16,3% до 22,2%. А частка тих керівників підприємств, які повідомили про відсутність змін у кількості працюючих зменшилась з 79,8% до 72,2%.

Індекси зайнятості

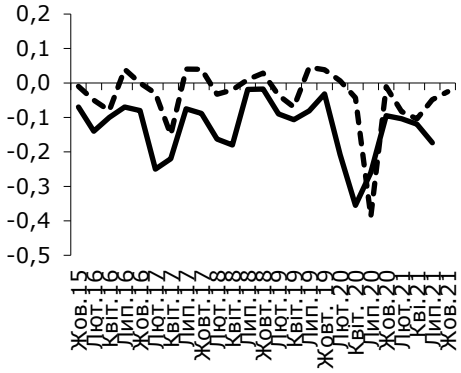

Кількість працівників

Прогноз змін кількості працівників

При цьому, значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЗАЙНЯТОСТІ продовжило поступово збільшуватись та становить -0,03 (було -0,05), що означає, що підприємства все ще очікують уповільнення темпів скорочення зайнятості.

Частка тих, хто очікує зростання рівня зайнятості, збільшилась з 5,7% до 6,6%. З 10,0% до 8,8% зменшилась частка тих, хто очікує подальшого скорочення зайнятості. Відсоток тих, для кого нічого не змінилось майже не змінився та становить 84,6% (було 84,3% у І-му кварталі 2021 року).

Ринок праці. Підприємства вказують на збільшення труднощів з пошуком як кваліфікованих, так й некваліфікованих працівників. У ІІ-му кварталі року, різниця між індексами пошуку кваліфікованих та некваліфікованих працівників зменшилась через збільшення обох показників Якщо значення ІНДЕКСУ СКЛАДНОСТІ ПОШУКУ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ два квартали поспіль залишалось без змін та становило 0,30, то у ІІ-му кварталі 2021 року воно збільшилось до 0,39, а значення ІНДЕКСУ СКЛАДНОСТІ ПОШУКУ НЕКВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ яке два квартали поспіль знижувалось, збільшилось з 0,10 до 0,26 у ІІ-му кварталі 2021 року.

Труднощі при пошуку працівників потрібної кваліфікації

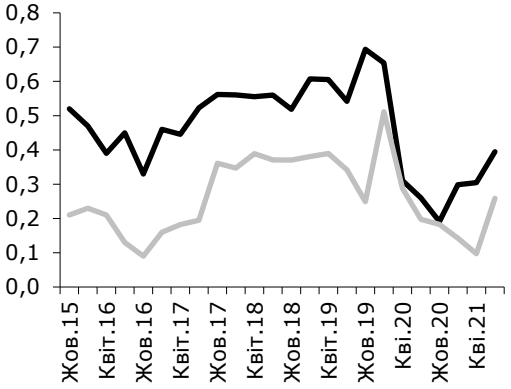

Кваліфіковані Некваліфіковані

Перешкоди зростанню виробництва

У ІІ-му кварталі 2021 перешкода «Обмеження через COVID-19», не дивлячись на зменшення у значенні майже на 8 в.п., з 84,8% до 76,9%, продовжує посідати перше місці рейтингу перешкод зростанню виробництва. Як і минулого кварталу на своїх місцях залишились «Низький попит» (значення зменшилось з 70,5% до 63,7%) та «Високий конкурентний тиск» (тут також значення зменшилось з 63,7% до 58,5% у ІІ-му кварталі 2021 року). Перешкода «Несприятливий регуляторний клімат», хоча і зменшилась майже на 7 в.п., з 43,5% до 36,8%, продовжує залишатись на шостому місці рейтингу перешкод зростанню

виробництва. Спостерігається більшою чи меншою мірою зменшення значення усіх перешкод у рейтингу, окрім двох. Значення перешкоди «Високі ставки кредитів», залишилось без змін та становить 35,0% а для браку кваліфікованих працівників, значення збільшилось з 18,6% до 20,2%.

За розміром підприємств. Розподіл значень перешкод зростанню виробництва традиційно є різним для підприємств різного розміру.

Для малих підприємств, так само, як для середніх та великих перешкода «Обмеження через COVID-19» залишається найбільш важливою, хоча відсоток і зменшився в усіх випадках. Значення перешкоди для малих підприємств зменшилось з 87,8% до 84,2%; для середніх підприємств відсоток зменшився з 75,9% до 74,4% та з 72,0% до 67,9% відсоток зменшився для великих за розміром підприємств.

Другою за значимістю перешкодою зростанню виробництва для малих підприємств залишилась перешкода «Низький попит», хоча відсоток зменшився з 74,5% до 66,3%. На третьому місці за значимістю для малих підприємств, як і минулого кварталу, залишається «Високий рівень конкуренції», де відсоток зменшився з 72,4% до 66,3% за поточний період. На останньому місці за значимістю продовжують залишатись «Проблеми з енергопостачанням», тут спостерігається суттєве зменшення частки малих підприємств, що вибрали цю перешкоду — з 23,5% до 9,5%.

Порядок основних перешкод зростанню виробництва для середніх за розміром підприємств дещо відрізняється від інших. Після перешкоди «Обмеження через COVID-19», другою за значимістю перешкодою зростанню виробництву для середніх підприємств, як і для малих є «Низький попит», хоча і тут відсоток зменшився з 71,6% до 65,1% у поточному кварталі. Водночас, третє та четверте місця у рейтингу помінялись місцями. «Проблеми ліквідності» збільшившись з 52,3% до 59,3% опустились з четвертої на третю сходинку рейтингу. Тоді як «Високий рівень конкуренції» зменшившись з 55,7% до 46,5% опинився на четвертій сходинці. Найменш важливою перешкодою є «Проблеми з енергопостачанням», де відсоток зменшився з 5,7% до 4,7%.

Для великих підприємств, як і для малих та середніх, цього кварталу перша трійка перешкод розвитку виробництва майже не змінилась порівняно до І-го кварталу. Якщо у І-му кварталі другу сходинку рейтингу перешкод зростанню виробництва для великих підприємств розділили «Низький попит» та «Високий рівень конкуренції» – 60,8%, то в ІІ-му кварталі розподіл дещо змінився. Відсоток збільшився для перешкоди «Високий рівень конкуренції (до 64,2%), що дозволило перешкоді залишитись на другій сходинці рейтингу. Водночас, значення перешкоди «Низький попит» зменшилось до 56,6%, і через що вона опустилась на третє місце рейтингу. Найменш важливою перешкодою, для великих підприємств, як і для малих та середніх стали «Проблеми з енергопостачанням» (відсоток зменшився з 5,95% до 1,9% у поточному кварталі).

Перешкоди зростанню виробництва

	IV'20	**I2'1**	**II'21**	**II'21 до I'21**
Обмеження через COVID-19	80,2	84,8	76,9	**-7,9**
Низький попит	58,7	70,5	63,7	**-6,8**
Високий конкурентний тиск	58,7	63,7	58,5	**-5,2**
Несприятливий регуляторний клімат	49,6	43,5	36,8	**-6,7**
Високий регуляторний тиск	*34,7*	*30,4*	*25,2*	***-5,2***
Зміни в економічному законодавстві	*28,5*	*30,0*	*20,1*	***-9,9***
Корупція	*26,4*	*27,4*	*15,0*	***-12,5***
Проблеми ліквідності	50,4	54,4	51,3	**-3,1**
Надмірне оподаткування	47,1	51,1	47,0	**-4,0**
Високі ставки кредитів	36,0	35,0	35,0	**0,0**
Недостатньо сировини	31,4	32,9	28,2	**-4,7**
Доступність кредитів	24,8	30,4	25,2	**-5,2**
Несприятлива політична ситуація	38,4	33,3	23,1	**-10,3**
Недостатньо кваліфікованих працівників	31,4	18,6	20,2	**+1,6**
Застарілі технології	23,1	21,9	15,8	**-6,1**
Брак виробничих потужностей	19,4	18,1	10,3	**-7,9**
Проблеми з енергопостачанням	16,1	13,1	6,8	**-6,2**

ФІНАНСОВІ ПОКАЗНИКИ

Ціни

У ІІ-му кварталі 2021 року значення ІНДЕКСУ ЗМІН ЦІНИ СИРОВИНИ ТА МАТЕРІАЛІВ зменшилось та становить 0,49 (було 0,52). Частка тих, хто вважає, що ціни збільшились зменшилась з 53,0% до 50,6%, тоді як частка, хто вважає, що ціни зменшились зменшилась та становить 0,9% (було 1,7%). Водночас, частка тих, для кого нічого не змінилось збільшилась з 45,2% до 48,5%.

Значення ІНДЕКСУ ЦІН РЕАЛІЗАЦІЇ також зменшилось з 0,43 у І-му кварталі 2021 року до 0,29 у ІІ-му. Частка керівників підприємств, які вважають, що ціни реалізації зросли збільшилась з 41,3% минулого кварталу до 29,9% у поточному. Водночас частка тих, хто вважає, що ціни знизились, збільшилась з 2,1% до 3,0%. Частка ж тих, хто вважає, що ніяких змін не відбулось збільшилась з 56,6% до 67,4%.

На наступні три місяці менеджери передбачають пришвидшення темпів зростання як цін на сировину, так і цін реалізації (готової продукції). Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІНИ СИРОВИНИ ТА МАТЕРІАЛІВ становить 0,47 (0,30 за минулий період). Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ЦІН РЕАЛІЗАЦІЇ збільшилось втричі, з 0,14 до 0,42

Індекси цін

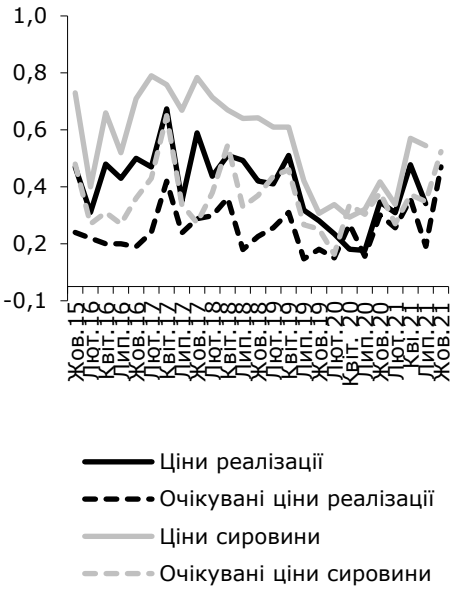

Прибутковість

У ІІ-му кварталі зважене значення ІНДЕКСУ ПРИБУТКОВОСТІ збільшилось та становить 0,09 (було -0,14 у І-му кварталі). Частка підприємств, для яких прибутковість збільшилась, зросла з 6,4% до 8,6%. Водночас частка тих, для кого прибутковість зменшилась, скоротилась з 23,6% до 19,0%. А частка тих, для кого нічого не змінилось збільшилась з 70,0% до 72,4%.

Якщо у І-му кварталі в незалежності від розміру підприємства, індекс прибутковості був від'ємним для всіх типів підприємств, то у ІІ-му кварталі значення для нижнього сегменту великих підприємств (251-500 працівників) збільшилось, стало додатнім та становить 0,08 (було -0,05, показник був найвищим і минулого кварталу). Найнижчим значення є для великих підприємств (1000+ працівників) - -0,21 (-0,12 у І-му кварталі).

У галузевому розрізі значення індексу прибутковості та його динаміка також відрізняється. Деревообробна промисловість залишилась єдиною галуззю з додатнім значенням, хоча показник зменшився з 0,11 до нуля. Показник для поліграфічної промисловості, який був найнижчим минулого кварталу не змінився та становить -0,23. Натомість найнижчим стало значення для будівництва, де показник становить -0,24 (було -0,23).

Значення ІНДЕКСУ ОЧІКУВАНИХ ЗМІН ПРИБУТКОВОСТІ при цьому істотно збільшилось, змінило знак на додатній та становить 0,03 (-0,01 минулого кварталу). З 11,0% до 10,6% зменшилась частка керівників підприємств, які очікують на збільшення прибутковості. Відсоток тих, хто не очікує жодних змін, зменшився з 76,7% до 72,4%. З 12,3% до 8,8% зменшилась частка тих, хто очікує на подальше зменшення прибутковості.

Індекси прибутковості

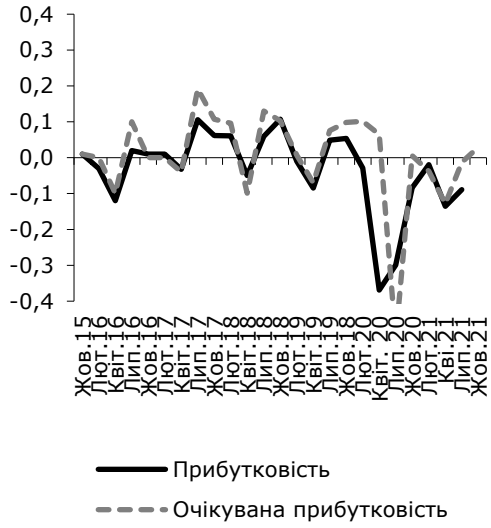

Конкурентний тиск

На думку керівників підприємств, найбільшим залишається показник конкурентного тиску з боку вітчизняних виробників, і значення збільшилось з 0,20 до 0,24. Показник конкурентного тиску для виробників країн СНД збільшився вдвічі, з -0,16 до -0,08. Конкурентний тиск з боку виробників країн ЄС збільшився з -0,02 до нуля, а для інших іноземних виробників зменшився з -0,11 до -0,12.

Найбільший тиск з боку вітчизняних виробників як і минулого кварталу відчуває галузь поліграфії – 0,44 (було 0,33 минулого кварталу). Найменшим, як і минулого кварталу значення є для машинобудування – показник зменшився з нуля до -0,04.

Додаток 1: Методологія

Проект "Ділова думка" - це моніторинг, прогнозування та аналіз економічної активності в країні за допомогою інформації, отриманої "з перших рук" - безпосередньо від представників ділових кіл**.**

Мета проекту полягає у виявленні впливу економічної політики на розвиток бізнесу в Україні шляхом моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств.

Для досягнення мети проекту ми використовуємо широко знаний в світовій практиці метод кон'юнктурних досліджень (business tendency survey). Метод кон'юнктурних досліджень є добре відомим у світі інструментом для збору інформації про цикл економічної активності. Пріоритет тут віддається змінним, які вимірюють ранні стадії процесу виробництва (наприклад, нові замовлення, попит), здатні швидко реагувати на зміни в економічній діяльності (наприклад, запаси), та вимірюють ділові очікування або є чутливими до очікувань (наприклад, загально-економічна ситуація).

Результатом кон'юнктурних досліджень є коротка, "стиснута" картина економіки або окремого сектору, своєчасні підказки відносно економічних тенденцій в коротко- та середньостроковій перспективі, майбутні "поворотні" точки циклу економічної активності.

Завдання проекту полягають в отриманні незалежних та достовірних даних про економічну ситуацію на мікрорівні, визначенні пріоритетних проблем, з якими стикаються суб'єкти господарювання, наданні об'єктивної та неупередженої оцінки та прогнозу ділового клімату та економічних тенденцій.

В дослідженні кон'юнктури підприємств використовуються наступні показники:

Індекс змін ділового середовища – вимірює оцінки керівників підприємств щодо змін середовища для ведення бізнесу за останні шість місяців;

Індекс очікуваних змін ділового середовища – вимірює очікування керівників підприємств щодо змін ділового середовища для ведення бізнесу в наступні шість місяців.

Індекс змін фінансово-економічної ситуації підприємства – вимірює оцінки керівників підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації на підприємстві за останні шість місяців;

Індекс очікуваних фінансово-економічної ситуації підприємства – вимірює очікування керівників підприємств щодо змін фінансово-економічної ситуації на опитаних підприємствах в наступні шести місяців

Індекс поточного стану (якості) ділового середовища – вимірює оцінки керівників підприємств щодо поточного стану середовища для ведення бізнесу.

Індекс поточного стану (якості) фінансово-економічної ситуації – вимірює оцінки керівників підприємств щодо поточного стану фінансово-економічної ситуації на підприємстві.

Агрегований показник перспектив промисловості (*industrial confidence indicator)* розраховується як середнє арифметичне індексів очікуваних змін виробництва, оцінки обсягу нових замовлень та оцінки запасів готової продукції (останній зі знаком мінус).

Загальний показник **"несприятливий регуляторний клімат"** складається з трьох компонентів: (1) високий регуляторний тиск, (2) часті зміни в законодавстві та (3) корупція, і відображає частку респондентів, які вибрали принаймні один з перерахованих вище факторів.

Індекси конкурентного тиску – вимірює оцінки конкурентного тиску протягом останніх 3-х місяців.

Всі індекси рахуються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли підприємство відповідає, що показник збільшився, 0 — якщо він не змінився і -1 — якщо зменшився. Наприклад, якщо зі 100 респондентів 20 вказали на зростання виробництва, 50 респондентів звітували про його скорочення, і 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка підприємств, де зросло виробництво, є більшою (меншою), ніж кількість тих, де виробництво скоротилось. Кожний індекс більший за +0,05 або менший за -0,05 є статистично значущим і відрізняється від нуля з ймовірністю помилки 5%.

За більш детальною інформацією про характеристики вибірки, структуру анкети, методологію обрахунку індексів та за повними даними дослідження звертайтесь до Оксани Кузяків kuziakiv@ier.kyiv.ua

Додаток 2: Вибірка

Вибірка дослідження базується на панелі, яка використовується для Квартального Опитування Підприємств та включає 300 підприємств обробної промисловості, розташованих в чотирьох регіонах України. Рівень відповідей у II-му кварталі 2021 року становить 78%. Структура вибірки відображає структуру панелі. Підприємства розташовані в м. Києві, Київській, Львівській, Харківській, Хмельницькій, Сумській, Тернопільській, Рівненській, Вінницькій, Одеській та Івано-Франківській областях. Близько 77% підприємств знаходяться в обласних центрах, та 23% представляє інші населені пункти.

Ми виділяємо такі групи підприємств за розміром: малі (до 50 працівників), середні (51-250 працівників), великі середні (251-500 працівників), великі (501-1000 працівників) та найбільші (понад 1000 працівників). Іноді, коли немає суттєвих між групових відмінностей, три останні групи називаються групою великих підприємств.

У вибірку входять підприємства машинобудування, будівельних матеріалів, обробки деревини, легкої промисловості, харчової промисловості, поліграфії та важкої промисловості та інші.

Структура вибірки в II-му кварталі 2021 року, % підприємств

Галузі промисловості, %	
	Q2'21
Важка[1] промисловість	8,5
Машинобудування	21,4
Обробка деревини	4,3
Будівельні матеріали	9,0
Легка промисловість	12,4
Харчова промисловість	25,6
Поліграфія	11,5
Інше	7,3

Регіони (області), %	
Львівська	12,0
Київ (+область)	21,4
Харківська	20,9
Вінницька	8,5
Хмельницька	12,8
Сумська	6,4
Одеська	5,1
Тернопільська	3,0
Рівненська	4,3
Івано-Франківська	5,6

Кількість працівників, %	
	Q2'21
Менше 50	40,6
51 — 250	36,8
251 — 500	10,3
501 — 1000	6,4
Більше 1000	6,0

[1] До важкої промисловості ми відносимо металургію, хімічну, нафтохімічну та паливну промисловості.

Додаток 3: Основні показники кон'юнктури промислового сектору (липень 2021 року)

Назва показника (індекси)		За розміром			За галузями							
	Всі	Малі	Середні	Великі	Важка	Машбуд	Деревообр	Будмат	Легка	Харчова	Поліграфії	Інші
Оцінка ділового середовища	-0,28	-0,22	-0,37	-0,24	-0,25	-0,50	-0,20	-0,43	-0,19	-0,07	-0,38	-0,24
Очікувані зміни ділового середовища	-0,23	-0,23	-0,24	-0,21	-0,35	-0,05	+0,30	-0,45	-0,19	-0,22	-0,53	-0,40
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,15	-0,20	-0,24	-0,04	-0,10	-0,30	-0,40	-0,29	-0,11	-0,07	-0,32	+0,06
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	+0,01	-0,15	+0,07	+0,07	-0,06	+0,05	+0,20	-0,15	+0,04	-0,06	-0,05	-0,09
Виробництва	-0,05	-0,15	-0,02	+0,02	-0,10	-0,08	0,00	-0,10	-0,10	-0,07	-0,11	+0,19
Очікуваних змін виробництва	+0,17	-0,02	+0,20	+0,25	+0,15	+0,13	+0,30	+0,19	+0,07	+0,10	+0,04	+0,19
Внутрішнього попиту	-0,17	-0,19	-0,20	-0,15	-0,25	-0,36	+0,10	-0,29	-0,14	+0,02	-0,37	-0,12
Очікуваних змін внутрішнього попиту	+0,14	+0,06	+0,19	+0,10	+0,05	+0,04	+0,50	+0,10	+0,17	+0,22	-0,07	+0,06
Зовнішнього попиту	-0,12	-0,08	-0,27	-0,08	-0,19	-0,39	-0,20	-0,20	+0,13	-0,04	-0,23	-0,27
Очікуваних змін зовнішнього попиту	+0,09	+0,12	+0,10	+0,13	0,00	+0,06	+0,17	+0,10	+0,13	+0,21	+0,08	0,00
Продажів	-0,15	-0,21	-0,20	-0,04	-0,20	-0,20	-0,20	-0,24	-0,14	-0,15	-0,26	+0,12
Очікуваних змін продажів	+0,20	+0,07	+0,28	+0,21	+0,05	+0,17	+0,50	+0,29	+0,14	+0,17	+0,16	+0,18
Нових замовлень	-0,16	-0,15	-0,20	-0,12	-0,21	-0,32	-0,10	-0,15	-0,21	-0,03	-0,23	0,00
Очікуваних змін замовлень	+0,18	+0,17	+0,21	+0,16	+0,29	+0,09	+0,30	+0,25	+0,22	+0,20	+0,13	+0,13
Зайнятість	-0,17	-0,17	-0,17	-0,12	-0,21	-0,32	-0,10	-0,15	-0,21	-0,03	-0,23	0,00
Очікуваних змін зайнятості	-0,03	0,00	-0,06	+0,16	+0,29	+0,09	+0,30	+0,25	+0,22	+0,20	+0,13	+0,13
Цін сировини	+0,49	+0,48	+0,51	+0,51	+0,60	+0,62	+0,40	+0,57	+0,46	+0,38	+0,56	+0,35
Очікуваних змін цін сировини	+0,47	+0,31	+0,59	+0,48	+0,45	+0,63	+0,40	+0,57	+0,25	+0,45	+0,50	+0,13
Цін реалізації	+0,29	+0,18	+0,28	+0,40	+0,35	+0,38	+0,30	+0,52	+0,18	+0,12	+0,22	+0,24
Очікуваних змін цін реалізації	+0,42	+0,31	+0,55	+0,37	+0,40	+0,57	+0,30	+0,57	+0,25	+0,36	+0,56	+0,07

Назва показника (індекси)		За розміром			За галузями							
	Всі	Малі	Середні	Великі	Важка	Машбуд	Деревообр	Будмат	Легка	Харчо-ва	Поліграфії	Інші
Фінансові результати (прибутковість)	-0,09	-0,14	-0,09	-0,06	-0,15	-0,14	0,00	-0,24	-0,07	-0,03	-0,23	0,06
Очікувані зміни фінансових результатів (прибутковості)	+0,03	-0,04	+0,04	+0,08	-0,05	-0,04	+0,20	-0,15	+0,14	+0,09	-0,05	0,00
Конкурентний тиск з боку вітчизняних виробників	+0,24	+0,25	+0,27	+0,21	+0,32	-0,04	+0,20	+0,38	+0,39	+0,22	+0,44	+0,41
Конкурентний тиск з боку виробників країн СНД	-0,08	-0,19	-0,19	+0,12	-0,06	-0,24	-0,38	-0,25	+0,14	-0,05	-0,27	+0,08
Конкурентний тиск з боку виробників країн ЄС	-0,00	-0,16	-0,17	+0,29	+0,06	-0,20	-0,38	-0,19	+0,21	0,00	-0,27	+0,15
Конкурентний тиск з боку іноземних виробників	-0,12	-0,21	-0,28	+0,13	-0,17	-0,26	-0,25	-0,31	+0,11	-0,14	-0,38	+0,15

Додаток 4: Рейтинг перешкод зростанню виробництва (липень 2021 року)

Перешкоди зростанню виробництва		За розміром			За галузями							
	Всі	Малі	Середні	Великі	Важка	Машбуд	Дереобр	Будмат	Легка	Харчова	Поліграфії	Інші
Недостатньо кваліфікованих працівників	20,2	21,3	17,4	22,6	20,0	32,0	10,0	28,6	13,8	18,3	3,8	23,5
Недостатньо замовлень/ обсягів реалізації/ низький попит на продукцію	63,7	66,3	65,1	56,6	70,0	80,0	70,0	66,7	55,2	56,7	70,4	29,4
Недостатньо сировини/ матеріалів	28,2	33,7	23,3	26,4	30,0	30,0	40,0	23,8	27,6	38,3	14,8	5,9
Проблема ліквідності / брак обігових коштів	51,3	49,5	59,3	44,5	60,0	48,0	40,0	33,3	62,1	50,0	66,7	41,2
Несприятлива політична ситуація	23,1	30,5	17,4	18,9	15,0	22,0	20,0	19,0	31,0	26,7	11,1	35,3
Недостатньо виробничих потужностей	10,3	20,0	4,7	1,9	5,0	4,0	20,0	9,5	13,8	13,3	3,7	23,5
Доступність кредитів	25,2	35,8	17,8	15,1	25,0	20,0	40,0	28,6	37,9	23,3	22,2	17,6
Корупція	15,0	26,3	5,8	9,4	5,0	10,0	30,0	9,5	24,1	21,7	0,0	23,5
Проблеми з енергопостачанням	6,8	9,5	4,7	5,7	10,0	2,0	0,00	4,8	10,3	8,3	3,7	17,6
Високий регуляторний тиск (нечітке законодавство. перевірки. бюрократичність процедур)	25,2	23,2	20,9	35,8	30,0	18,0	20,0	23,8	41,4	28,3	14,8	23,5
Рівень податків	47,0	51,6	41,9	47,2	45,0	42,0	50,0	57,1	58,6	46,7	33,3	52,9
Застарілі технології	15,8	25,3	11,6	5,7	10,0	14,0	20,0	14,3	17,2	18,3	11,1	23,5
Висока ставка кредитів	35,0	37,9	33,7	32,1	60,0	34,0	30,0	42,9	31,0	38,3	18,5	23,5
Часті зміни економічного законодавства	20,1	27,4	15,1	15,1	5,0	12,0	40,0	28,6	24,1	26,7	14,8	17,6
Високий рівень конкуренції	58,5	66,3	46,5	64,2	45,0	32,0	50,0	61,9	86,2	70,0	55,6	70,6
Обмеження через COVID-19	76,9	84,2	74,4	67,9	80,0	71,0	100,0	71,4	82,8	83,3	63,0	70,6
Інше	82,5	20,0	10,5	22,6	15,0	22,0	0,0	9,5	6,9	21,7	22,2	17,6
Регуляторний клімат	36,8	38,9	31,4	41,5	30,0	28,0	50,0	42,9	48,3	46,7	18,5	29,4

Додаток 5. Основних показників (індекси) за останні 13 періодів спостережень

Назва показника (індекси)	2018			2019				2020				2021	
	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв	3 кв	4 кв	1 кв	2 кв
Оцінка ділового середовища	-0,08	-0,02	-0,04	-0,2	0,00	-0,03	-0,07	-0,57	-0,42	-0,45	-0,29	-0,26	-0,28
Очікувані зміни ділового середовища	+0,22	+0,15	+0,23	+0,13	+0,34	+0,04	+0,02	-0,57	-0,21	-0,17	-0,20	-0,09	-0,23
Оцінка фінансово-економічної ситуації	-0,08	+0,06	-0,08	-0,03	-0,01	-0,08	-0,01	-0,42	-0,32	-0,27	-0,23	-0,24	-0,15
Очікувані зміни фінансово-економічної ситуації	+0,39	+0,24	+0,28	+0,21	+0,40	+0,12	+0,11	-0,57	-0,02	-0,14	-0,07	-0,02	+0,01
Виробництва	+0,15	+0,23	+0,12	-0,10	+0,23	+0,17	+0,22	-0,26	-0,29	+0,04	+0,03	-0,16	-0,05
Очікуваних змін виробництва	+0,18	+0,18	-0,02	+0,37	+0,21	+0,38	+0,01	-0,47	+0,10	+0,07	-0,09	+0,03	+0,17
Внутрішнього попиту	+0,09	+0,10	+0,14	+0,05	+0,18	+0,12	+0,14	-0,17	-0,45	0,00	+0,03	-0,02	-0,17
Очікуваних змін внутрішнього попиту	+0,05	+0,15	-0,04	+0,27	+0,23	+0,26	+0,03	-0,56	+0,12	+0,01	-0,13	+0,03	+0,14
Зовнішнього попиту	+0,05	+0,07	+0,10	+0,06	+0,09	+0,08	+0,13	-0,28	-0,27	-0,11	-0,06	-0,06	-0,12
Очікуваних змін зовнішнього попиту	+0,06	+0,16	+0,02	+0,12	+0,05	+0,20	+0,05	-0,45	+0,01	-0,02	-0,02	+0,02	+0,09
Продажів	+0,21	+0,24	+0,14	-0,07	+0,23	+0,19	+0,27	-0,26	-0,35	+0,06	+0,11	-0,18	-0,15
Очікуваних змін продажів	+0,22	+0,19	-0,05	+0,40	+0,23	+0,40	0,00	-0,54	+0,15	+0,10	-0,15	-0,01	+0,20
Нових замовлень	+0,21	+0,21	+0,13	-0,03	+0,21	+0,11	+0,13	-0,21	-0,20	+0,03	+0,08	-0,19	-0,16
Очікуваних змін замовлень	+0,25	+0,18	+0,04	+0,35	+0,26	+0,26	+0,12	-0,37	+0,23	+0,12	-0,07	+0,05	+0,18
Зайнятість	-0,02	-0,02	-0,09	-0,11	-0,08	-0,03	-0,21	-0,36	-0,26	-0,09	-0,10	-0,12	-0,17
Очікуваних змін зайнятості	+0,03	-0,04	-0,07	+0,05	+0,04	+0,01	-0,04	-0,39	-0,01	-0,08	-0,10	-0,05	-0,03
Цін сировини	+0,59	+0,59	+0,56	+0,56	+0,37	+0,26	+0,29	+0,24	+0,27	+0,37	+0,29	+0,52	+0,49
Очікуваних змін цін сировини	+0,32	+0,39	+0,41	+0,22	+0,20	+0,11	+0,29	+0,25	+0,33	+0,22	+0,32	+0,30	+0,47
Цін реалізації	+0,44	+0,37	+0,36	+0,46	+0,27	+0,23	+0,18	+0,13	+0,13	+0,30	+0,26	+0,43	+0,29
Очікуваних змін цін реалізації	+0,18	+0,21	+0,26	+0,10	+0,13	+0,10	+0,22	+0,11	+0,25	+0,21	+0,31	+0,14	+0,42
Фінансові результати (прибутковість)	+0,06	+0,11	-0,01	-0,08	+0,05	+0,05	-0,03	-0,37	-0,30	-0,08	-0,02	-0,14	-0,09

Очікувані зміни фінансових результатів (прибутковості)	+0,10	+0,01	-0,07	+0,08	+0,10	+0,10	+0,06	-0,50	+0,01	-0,04	-0,13	-0,01	+0,03
Очікувані зміни фінансових результатів (прибутковості)	+0,10	+0,01	-0,07	+0,08	+0,10	+0,10	+0,06	-0,50	+0,01	-0,04	-0,13	-0,01	+0,03
Конкурентний тиск з боку вітчизняних виробників	+0,23	+0,08	+0,23	+0,31	+0,25	-0,01	-0,02	+0,25	+0,27	+0,22	+0,28	+0,20	+0,24
Конкурентний тиск з боку виробників Росії/СНД	-0,12	-0,15	-0,18	-0,02	-0,08	-0,36	-0,32	-0,02	+0,06	0,00	+0,01	-0,16	-0,08
Конкурентний тиск з боку країн ЄС											+0,03	-0,02	-0,00
Конкурентний тиск з боку іноземних виробників	-0,04	-0,20	-0,10	+0,05	-0,05	-0,30	-0,24	+0,11	+0,01	+0,0	-0,09	-0,11	-0,12